

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ЕКОНОМІЇ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

ACTUAL PROBLEMS OF THE RATIONAL USE AND ECONOMY OF MATERIAL RESOURCES

УДК 654.077

Ляшко І.І.

к. держ. упр., доцент кафедри маркетингу

Донецький державний університет управління

(м. Маріуполь)

Єременко О.М.

к.е.н., доцент кафедри маркетингу

Донецький державний університет управління

(м. Маріуполь)

У статті розглянуто сутність проблеми раціонального використання і економії матеріальних ресурсів у сучасних умовах розвитку економіки та обмеженості природних ресурсів. Наведено деякі шляхи щодо її вирішення.

Ключові слова: матеріальні ресурси, раціональне використання, економія, підприємство, ресурсозбереження, матеріаломісткість, якість продукції.

В статье рассмотрена сущность проблемы рационального использования и экономии материальных ресурсов в современных условиях развития экономики и ограничен-

ности природных ресурсов. Приведены некоторые пути её разрешения.

Ключевые слова: материальные ресурсы, рациональное использование, экономия, предприятие, ресурсосбережение, материалоемкость, качество продукции.

In the article essence of problem of the rational use and economy of material resources is considered in the modern terms of development of economy and limit nature of natural resources. Some ways over of her permission are brought.

Key words: material resources, rational use, economy, enterprise, economy of resources, resource-demanding, quality of products.

Постановка проблеми. У сучасній ринковій ситуації та умовах кризового періоду, в якому зараз перебуває країна, досить актуальним стає питання економії матеріальних ресурсів та їхнє раціональне використання. У дійсний час підприємства опинилися у дуже складному становищі, коли ринок заповнений продукцією іноземного виробництва, що не завжди відрізняється якістю й поступається місцевій продукції, але виграє в ціні. Тому у сучасних умовах господарювання однією з дуже важливих проблем кожного підприємства є економія матеріальних ресурсів та пошук резервів їхнього кращого використання.

Актуальність дослідження полягає в тому, що у сучасних умовах розвитку економіки існує проблема обмеженості майже всіх ресурсів, а це має прямий вплив на виробництво, так як необхідною умовою організації виробництва продукції є забезпечення його матеріальними ресурсами: сировиною, матеріалами, енергією, напівфабрикатами тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми економії ресурсів на сучасному етапі розвитку економіки привертає до неї увагу багатьох вчених та практиків. Дослідженню проблем ресурсозбереження присвячено праці Дж. Букана, І.Я. Іпполітової, В.П. Єфімова, А.В. Музики, Н.І. Коніщевої, О.А. Кроллі, С.О. Куліша, О.В. Коростишева, С.В. Макарова, О.Д. Огієнко, А.Л. Бобровської, П.С. Смоленюка та інших.

Постановка завдання. Основна мета полягає у дослідженні питань, що пов'язані із раціональним та ефективним використанням матеріальних ресурсів, а також знаходження шляхів їхнього розв'язання.

Для досягнення поставленої цілі було визначено наступний комплекс завдань, які вимагають вирішення:

– дослідження суттєвості та значення економії матеріальних ресурсів, формулювання понять «ресурсозбереження» і «економія матеріальних ресурсів»;

– обґрунтування необхідності та проведення аналізу використання матеріальних ресурсів;

– визначення джерел та шляхів економії матеріальних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Раціональне та економне витрачання окремих елементів оборотних фондів підприємства має неабияке економічне значення. Це зумовлюється постійним збільшенням абсолютного споживання сировини, матеріалів, енергії для виробництва продукції в різних галузях народного господарства, переважаючою часткою матеріальних витрат у загальній її вартості. Економія матеріальних ресурсів, що характеризується зниженням абсолютної та питомої витрати окремих видів ресурсів, дає змогу з такої самої кількості сировини й матеріалів виготовляти більше продукції без додаткових затрат суспільної праці, підвищувати ефективність виробництва у цілому на кожному підприємстві [1, с. 127].

Одним із прогресивних напрямів використання матеріальних ресурсів, що забезпечує економію природних ресурсів та зростання виробництва продукції при тій самій кількості використаної сировини, палива, основних і допоміжних матеріалів, є ресурсозбереження. Під поняттям «ресурсозбереження» розуміється процес планомірного і комплексного здійснення організаційних, економічних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення економії і раціонального використання матеріально-сировинних ресурсів. Основні напрями ресурсозбереження можуть бути зведені до таких:

– комплексне використання мінерально-сировинних і паливних ресурсів;

– впровадження ресурсозберігаючої техніки і технологій;

– широке використання в галузях переробної промисловості вторинної сировини;

– ефективно регулювання лісокористування, підтримання продуктивності лісів, активне лісовідновлення;

– збереження рекреаційних ресурсів при розміщенні нових промислових об'єктів [2, с. 312].

Дуже важливим із вагомих компонентів ресурсозбереження є вторинний ресурсний потенціал. Навіть за кризових умов господарювання щорічно утворюється близько 600–700 млн тон відходів з номенклатурою більше, ніж 50 найменувань, у структурі яких переважає видобувна, паливно-енергетична, металургійна, хімічна промисловість. У перспективі передбачається формування ефективного механізму вторинного ресурсоспоживання і залучення у цю сферу іноземних інвестицій. Зокрема, значного розвитку має набути вторинна металургія. Особливу увагу необхідно приділити розширенню напрямів використання макулатури, полімерної вторинної сировини, деревини; створенню потужності по переробці картонної, скляної, металевої та пластикової тари та упаковки.

Отже, економія матеріальних ресурсів становить певну кількість ресурсів не тільки збережених, але і виявлених як придатних до використання. Основними напрямками економії матеріальних ресурсів є:

- зниження матеріаломісткості одиниці продукції;
- збільшення виходу кінцевої продукції шляхом повного і комплексного використання сировинних ресурсів;
- зниження витрат у виробничому процесі;
- максимальне використання повторних ресурсів і відходів тощо.

Забезпечення всіма видами матеріальних ресурсів, пошук резервів більш раціонального їхнього використання і зниження матеріаломісткості продукції має призвести до підвищення ефективності виробництва за рахунок раціонального використання ресурсів [3, с. 221].

Можна виділити наступні завдання аналізу матеріаломісткості продукції:

- 1) оцінка потреби підприємства в матеріальних ресурсах;
- 2) визначення обґрунтованості та ефективності формування замовлень на формування матеріальних ресурсів;
- 3) аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів, визначення впливу факторів на виявлені відхилення показників матеріаловіддачі;
- 4) визначення впливу факторів на матеріаломісткість;
- 5) виявлення внутрішньовиробничих резервів економії матеріальних ресурсів та оцінка їхнього впливу на обсяг виробництва;
- 6) виявлення резервів зменшення матеріаломісткості продукції на підприємстві [4, с. 315].

У ринкових умовах господарювання докорінно змінюється система постачання матеріальних ресурсів. Суттєво розширюється зона вибору контрагентів ринку сировинних ресурсів.

Важливим фактором забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами є правильність розрахунку потреби в них, раціонально організоване

матеріально-технічне постачання (вибір постачальників, форм поставок і систем розрахунків).

Планування потреб у ресурсах здійснюється на підставі наукових методів. Методи визначення потреби в матеріальних ресурсах – це способи встановлення кількості матеріальних ресурсів, необхідної для здійснення виробничої та іншої діяльності підприємства. У практиці планування матеріально-технічного забезпечення використовують різні методи визначення потреби у матеріалах залежно від наявності даних, специфіки технологічних процесів виготовлення продукції, призначення матеріалів та інших особливостей виробництва та споживання матеріалів.

Аналіз використання матеріальних ресурсів у виробничих підрозділах також включає наступні завдання: вивчення загальних показників використання матеріальних ресурсів; вивчення використання матеріалів за видами продукції; вивчення стану діючих норм витрат матеріалів.

Загальними показниками використання матеріальних ресурсів є структура матеріальних витрат, відносно й абсолютне відхилення фактичної витрати від планового, коефіцієнт корисного використання матеріалів і матеріаловіддача.

Аналіз структури матеріальних ресурсів і їхнє використання проводиться за рік, квартал, місяць. Тут визначаються питомі співвідношення окремих видів матеріальних витрат, скоректованих на фактичний випуск продукції, і зіставляються із затвердженим планом. Далі аналізується використання матеріальних ресурсів за окремими видами виробів [5, с. 44].

Використовуючи матеріальні ресурси підприємство несе великі збитки (витрати). Зниження витрат за матеріально-технічного забезпечення підприємства може відбуватися різними шляхами, зокрема, зниження конструктивної матеріалоємності продукції, яке відбувається внаслідок:

- використання економічних видів матеріальних ресурсів;
- скорочення числа непотрібних функцій;
- зниження незмірних запасів міцності виробів.

Цільове вдосконалення технології виробництва об'єднує наступні види джерел прямої економії: освоєння ресурсозберігаючої безвідходної технології; створення комплексних виробництв; використання менш енергоємної технології; скорочення витрат і відходів у виробництві.

Слід наголосити, що проблеми підвищення якості продукції виробничо-технічного призначення і особистого використання охоплює всі сторони господарської діяльності. Висока якість – це збереження праці і матеріальних ресурсів, ріст продуктивності виробництва, а також зниження витрат з матеріально-технічного забезпечення підприємств.

У процесі виробництва для зниження витрат матеріальних ресурсів можна використовувати наступні шляхи:

- збільшення одиничної потужності машин і агрегатів;
- ліквідація виробничого браку;
- використання заміників дефіцитних матеріальних ресурсів;
- скорочення витрат і відходів у виробництві;
- скорочення витрат при збереженні.

Втрати від недостачі і псування матеріальних цінностей складають значну величину і виникають з причини недостатньої уваги до збереження матеріальних ресурсів [6, с. 84].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною і матеріалами необхідного асортименту і якості та зменшення його втрат під час зберігання і перевезення, спрощення конструкції виробів підприємства, поліпшення використання сировини та матеріалів, скорочення до мінімуму відходів, підвищення кваліфікації працівників, своєчасне і повне використання резервів на підприємстві є необхідними умовами виконання планів по виробництву продукції, зниження її собівартості, зростання прибутку, рентабельності.

Раціональне використання матеріальних ресурсів – один з найважливіших чинників зростання обсягу продажів і зниження собівартості продукції. Матеріали, що використані при виробництві продукції, безпосередньо впливають і на якість виробленої продукції, і на ціни її реалізації.

Матеріальні витрати складають значну частку всіх витрат на виробництво продукції, робіт, послуг. Тому виробнича програма підприємства може бути виконана тільки за умови своєчасного і повного

забезпечення її необхідними матеріально-енергетичними ресурсами.

Важливими чинниками забезпеченості організації матеріальними ресурсами є правильність розрахунку потреби в них, раціонально організоване матеріально-технічне постачання та економне ефективне використання матеріальних ресурсів у виробництві. Результати аналізу використання матеріальних ресурсів керівництво компанії може застосовувати як основу для прийняття рішень у практиці управління виробничою діяльністю підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гриньов А.В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А.А. Гриньов. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 305 с.
2. Іпполітова І.Я. Теоретичні основи управління ресурсозбереженням на підприємстві / І.Я. Іпполітова // Економіка промисловості: Зб. наук. пр. / НАН України ІЕП. – Донецьк. – 2004. – С. 303–314.
3. Бобровський А.Л. Екологічний менеджмент: підручник / А.Л. Бобровський. – Суми: Унів. кн., 2009. – 586 с.
4. Васильков В.Г. Організація виробництва / В.Г. Васильков: Навч. посібник – К.: КНЕУ, 2010. – 524 с.
5. Смоленюк П.С. Аналіз використання матеріальних ресурсів / П.С. Смоленюк // Бухгалтерський учет. – 2009. – № 7. С. 43–45.
6. Муzyка А.В. Управління матеріальними ресурсами / А.В. Муzyка. – К.: «Просвіта», 2007. – 697 с.

pidruchnyk / A.L.Bobrovskiy. – Sumy: Univ. kn., 2009. – 586 s.

4. Vasylov V.H. Orhanizatsiia vyrobnytstva / V.H. Vasylov: Navch. posibnyk – K.: KNEU, 2010. – 524 s.

5. Smoleniuk P.S. Analiz yspolzovanyia materyalnykh resursov / P.S. Smoleniuk // Bukhhalterskyi uch. – 2009. – # 7, S. 43-45.

6. Muzyka A.V. Upravlinnia materialnyimi resursamy / A.V. Muzyka. – K.: «Prosvita», 2007. – 697 s.

REFERENCES:

1. Hrynov A.V. Innovatsiinyi rozvytok promyslovykh pidpriemstv: kontseptsia, metodolohiia, stratehichne upravlinnia / A.A. Hrynov. – Kh.:VD «INZhEK», 2008. – 305 s.

2. Ippolitova I.Ya. Teoretychni osnovy upravlinnia resursozberezhenniam na pidpriemstvi / I.Ya. Ippolitova // Ekonomika promyslovosti: Zb. nauk. pr. / NAN Ukrainy IEP. – Donetsk. – 2004. – S.303-314.

3. Bobrovskiy A.L. Ekolohichniy menedzhment: